

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ АНАЛІЗУ БІРЖОВОГО РИНКУ

ECONOMIC ESSENCE OF THE COMMODITY EXCHANGE MARKET ANALYSIS

УДК 339.172

<https://doi.org/10.32843/infrastruct48-13>**Солодкий М.О.**

к.е.н., заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри організації підприємництва та біржової діяльності Національний університет біоресурсів і природокористування України

Яворська В.О.

к.е.н., доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності Національний університет біоресурсів і природокористування України

Solodky Mykola

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Yavorska Valentyna

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті розкриті особливості аналізу біржової кон'юнктури. Відзначено, що економічна сутність аналізу біржового ринку переплітається з поняттями «економічний аналіз» та «біржовий ринок». Висвітлено теоретичну концепцію аналізу біржового ринку, яка ґрунтується на засадах конкурентного біржового ціноутворення на ф'ючерси та опціони. З'ясовано, що кінцевою метою використання методів біржового ринку є розроблення прогнозу цінової кон'юнктури. Систематизовано складники задля здійснення результативного аналізу біржової кон'юнктури. Показано, що функціональне призначення аналізу біржового ринку може бути досягнуто за допомогою дотримання комплексу принципів. Встановлено, що важливу роль у проведенні аналізу біржового ринку відіграють інформаційні дані, отримані аналітиками. Наведено методи аналізу біржового ринку. Визначено сутність та роль фундаментального і технічного аналізу біржового ринку.

Ключові слова: аналіз, біржовий ринок, аналіз біржової кон'юнктури, фундаментальний аналіз, технічний аналіз, біржова ціна.

В статье раскрыты особенности анализа биржевой конъюнктуры. Отмечено,

что экономическая сущность анализа биржевого рынка переплетается с понятиями «экономический анализ» и «биржевой рынок». Освещена теоретическая концепция анализа биржевого рынка, которая основывается на принципах конкурентного биржевого ценообразования на фьючерсы и опционы. Выяснено, что конечной целью использования методов анализа биржевого рынка является разработка прогноза ценовой конъюнктуры. Систематизованы составляющие для осуществления результативного анализа биржевой конъюнктуры. Показано, что функциональное назначение анализа биржевого рынка может быть достигнуто посредством соблюдения комплекса принципов. Установлено, что важную роль в проведении анализа биржевого рынка играют информационные данные, полученные аналитиками. Приведены методы анализа биржевого рынка. Определена сущность и роль фундаментального и технического анализа биржевого рынка.

Ключевые слова: анализ, биржевой рынок, анализ биржевой конъюнктуры, фундаментальный анализ, технический анализ, биржевая цена.

The article reveals the features of the stock exchange market conditions analysis in the context of globalization of commodity and financial markets. The role and functions of futures pricing in price trends forecasting in the spot market of commodity and financial assets are noted. The role of globalization in strengthening the dependence of fundamental factors of macroeconomic analysis and microeconomic analysis of commodity and financial markets is established. It is noted that the economic essence of stock exchange market analysis is closely intertwined with the concepts of "economic analysis" and "stock exchange market". The analysis of the stock exchange market, in contrast to other forms of markets, is associated with the study of organized forms of trade. The stock exchange market is a clear example of the organized market existence, which is pure competition. The theoretical concept of stock exchange market analysis is highlighted, which is based on the principles of competitive stock exchange market pricing for the main types of derivatives instruments – futures and options. It was found that the main goal of using stock exchange market analysis methods is to develop a forecast of future price conditions. As a result, the definition of "stock exchange market analysis" is formulated, the main components for the effective analysis of stock exchange market conditions are systematized. The main purpose, subject, object, tasks and functions of the stock exchange market analysis are formulated. It is shown that the functional purpose of stock exchange market analysis can be achieved only by following a set of principles. The main goal of stock exchange market analysis is to determine the logical and consistent relationship between the factors of fundamental and technical analysis of the expected price situation. It is established that an important role in the analysis of the stock exchange market is played by information data obtained by analysts for analysis. The main methods of stock exchange market analysis are given. The essence and role of fundamental and technical analysis of the stock exchange market are determined.

Key words: analysis, stock exchange market, stock exchange market analysis, fundamental analysis, technical analysis, futures price.

Постановка проблеми. Цінова нестабільність на світових товарних та фінансових ринках посилилась у результаті глобалізаційних процесів та поглиблення інтеграційних процесів між національними та міжнародним світовим ринками. Біржовий ринок уже тривалий час забезпечує ефективно прозоре та конкурентне ціноутворення на міжнародному рівні. За таких умов актуальності набуває здійснення системного аналізу й оцінки цінової кон'юнктури на біржовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики біржового ринку, а саме аналізу біржової торгівлі, відображено у значній кількості зарубіжних наукових праць. Враховуючи те, що біржовий ринок є молодим сегментом вітчизняної економіки, в нашій країні накопичено ще недостатньо наукових напрацювань у цьому контексті, проте серед наявних

можна виділити праці В. Гниляк [5–6], О. Маслака, А. Масло, І. Охріменка, Ю. Рубана, М. Солодкого [2–5], О. Сохацької, М. Примостки, О. Шпичака та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження економічної сутності аналізу біржового ринку та визначення особливостей використання фундаментального і технічного аналізу біржової кон'юнктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «аналіз» трактується у багатьох навчальних посібниках та інтернет-джерелах однаково. Зокрема, він походить від грецького слова «analysis», яке у перекладі трактується як «розділяти», «розчленовувати». У економічному розумінні термін «аналіз» ґрунтується на виокремленні показників діяльності суб'єкта ринкових відносин для їх багаторівневого дослідження [1, с. 5].

Економічна сутність аналізу біржового ринку характеризується комплексністю цього поняття, яке має глибокий зміст і виражається у забезпеченні об'єктивної оцінки поточної ситуації та прогнозуванні розвитку майбутньої цінової кон'юнктури на товарних і фінансових ринках.

Аналіз біржового ринку, на відміну від інших форм ринків, пов'язаний із дослідженням організованої форми торгівлі. Біржовий ринок є яскравим прикладом існування організованого ринку, який являє собою чисту конкуренцію. Саме він надає можливість визначати цінову рівновагу на ринках сировини та напівфабрикатів.

Теоретична концепція аналізу біржового ринку ґрунтується на засадах конкурентного ціноутворення. Водночас аналіз як метод дослідження має базуватися на застосуванні творчого підходу до визначення мети і завдань, пов'язаних із його проведенням. Кінцевою метою використання методу «аналіз» на біржовому ринку є розроблення «прогнозу» цінової ситуації. Остання має прямий вплив і зв'язок із результативністю діяльності суб'єкта ринку в наявних і прогнозних умовах.

Важливою умовою аналізу біржового ринку є використання творчого підходу під час розроблення теоретичної концепції аналізу, яка включатиме свій стиль дослідження, нові конструктивні рішення та базуватиметься на вимогах учасників ринку.

Теоретична концепція аналізу біржового ринку заснована на яскраво виражених ринкових умовах і вимогах до проведення дослідження значної кількості факторів.

Основними вимогами в процесі аналізу біржового ринку має стати використання організаційних, технічних, економічних умов для розроблення інноваційних рішень та їх подальша імплементація на практиці суб'єктами біржового ринку [2–3].

На основі проведеного аналізу біржового ринку формується прогноз розвитку очікуваних чи неочікуваних цінових ситуацій та відповідно до отриманих результатів розробляються стратегії і тактики біржової торгівлі.

Аналітична діяльність на біржовому ринку як складник торгівлі є основою успішного трейдингу. Саме аналітична діяльність відіграє ключову роль у прийнятті рішень щодо стратегій хеджування чи спекуляції, використовуючи товарні чи фінансові деривативи [4–6].

Важливо відзначити, що глобалізація світових ринків відіграла важливу роль у визначенні взаємозалежності національних ринків від глобальної біржової цінової кон'юнктури. Тому всі комерційні операції, які проводять суб'єкти підприємництва, вимагають також аналізу міжнародних біржових ринків.

Кінцевою метою проведення аналізу біржового ринку є визначення логічного і послідовного

взаємозв'язку факторів фундаментального і технічного аналізу на очікувану цінову ситуацію мікроекономічного рівня. При цьому головною умовою і необхідністю проведення аналізу міжнародних біржових ринків є використання отриманої аналітичної інформації задля покращення результатів роботи суб'єктів підприємництва, які будуть виражені у стабілізації прибутків та розширенні ринків збуту продукції, залученні нових інвестиційних ресурсів на довгострокових умовах.

Розглянувши економічну сутність аналізу, було з'ясовано, що вона виражається через розкладання або поділ цілого явища на деталі або його складники, тобто більш прості елементи, і виділення окремо взятих властивостей та зв'язків між факторами дослідження [1].

З огляду на вищевказане, аналіз біржового ринку – це система спеціальних методів і прийомів, спрямованих на всебічне дослідження факторів функціонування біржового ринку і виявлення та оцінку причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Аналіз біржового ринку як сукупність спеціальних знань ґрунтується на комплексі складових факторів (рис. 1).

Якщо розглянути мету, предмет і об'єкт аналізу біржового ринку, то всі вони будуть концентруватися на специфіці організації і функціонування біржового механізму в ринкових умовах.

Мета аналізу біржового ринку – це підготовка інформаційно-аналітичної бази для розроблення і прийняття стратегічних рішень суб'єктами біржового ринку.

Предметом аналізу біржового ринку є фінансово-економічні процеси та результати діяльності всіх суб'єктів біржового ринку.

Об'єктом аналізу біржового ринку виступає система показників діяльності суб'єктів біржового ринку, окремі біржові процеси, різні форми їх відображення.

Основними завданнями аналізу біржового ринку є:

- оцінка впливу сукупності фундаментальних і технічних факторів на результати біржової діяльності;
- виявлення тенденцій та прогнозування динаміки на біржовому ринку;
- наукове обґрунтування біржових цінових коливань;
- пошук і підбір оптимальних біржових торгових стратегій;
- поточний моніторинг та контроль за виконанням біржових стратегій;
- оцінка відхилень та потенційних фінансових ризиків;
- коригування імплементованих торгових стратегій;
- застосування інструментів та стратегій хеджування;

Рис. 1. Складники аналізу біржового ринку

Джерело: побудовано на основі [1–3]

– визначення ефективності біржових стратегій.

Важлива роль біржової діяльності у функціонуванні ринкової системи має свій відбиток і на функціях, виконання яких забезпечує аналіз біржового ринку. До них належать [1–3]:

1) інформаційно-аналітична (забезпечення прозорими ціновими котируваннями через відкритий доступ);

2) оцінююча (оцінка динаміки біржових котирувань);

3) прогнозуюча (прогнозування цінових тенденцій на біржовому ринку);

4) контролююча (спостереження та моніторинг і контроль за дотриманням торгових стратегій);

5) пошукова (пошук нових інструментів та методів аналізу);

6) мобілізуюча або конструктивна (розроблення нових торгових стратегій на біржовому ринку);

7) інноваційна (вихід на нові біржові майданчики та використання інноваційних програмних продуктів для аналізу біржового ринку);

8) регулятивна (виконання усіх стратегій у межах регулятивних норм);

9) науково-дослідна (забезпечення теоретичних концепцій до аналізу біржового ринку).

Функції аналізу біржового ринку можуть бути виконаними за допомогою дотримання комплексу принципів, які витікають із функціонального призначення аналітичного дослідження біржового ринку і включають [1–3]:

– конкретність – цей принцип визначає використання реальних даних, які мають конкретні кількісні виміри;

– комплексність – передбачає проведення дослідження зі всебічним вивченням комплексу досліджуваних факторів;

– системність – дослідження має ґрунтуватися на системному вивченні факторів у взаємозв'язку;

– регулярність – проведення регулярного аналізу біржових показників стане запорукою для успішного трейдингу;

– об'єктивність – це принцип критичного і неупередженого погляду на досліджувані фундаментальні і технічні фактори;

– дієвість – забезпечує придатність до використання отриманих результатів аналізу;

– економічність – витрати на проведення аналізу мають компенсуватися отриманими результатами;

– порівняння – отримувані дані повинні легко порівнюватися у ретроспективі та перспективі;

– науковість – полягає у використанні науково-обґрунтованих методів та прийомів для проведення аналізу біржового ринку.

Важливу роль у об'єктивності проведення аналізу біржового ринку відіграють інформаційні дані, отримані аналітиками для аналізу. Найчастіше інформаційно-аналітичною базою для досліджень виступають:

– ф'ючерсні та опціонні ціни від біржових терміналів;

– звіти брокерських контор;

– аналітичні огляди інформаційних агентств;

– статистика державних регуляторів.

Як відомо, аналіз не є кінцевою метою аналітичного дослідження на біржовому ринку. Ця мета

Рис. 2. Основні етапи проведення аналізу біржового ринку

Джерело: побудовано на основі [1–3]

досягається через поєднання і групування окремих факторів, подій, компонентів цілого явища задля досягнення результатів, які можна використати на виділених сегментах біржового ринку.

Аналітичне дослідження є інструментом глибокого вивчення особливостей і специфіки складників біржової кон'юнктури у системній взаємодії, яке включає в себе елементи абстрагування, спрощення та формалізації. Проте головна мета аналітичного дослідження – виявлення внутрішніх закономірностей і можливостей для розвитку суб'єкта ринку. Якщо розглянути зміст аналізу біржового ринку, то він схожий зі змістом економічного аналізу і включає [1]:

- формулювання мети;
- постановку завдань, предмету та об'єкту дослідження;
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків між досліджуваними факторами;
- оцінку впливу факторів на результативний показник;
- виявлення умов, які негативно або позитивно впливають на зміну досліджуваних факторів;
- розроблення стратегій нейтралізації ризиків та оптимізації отримання доходу;
- конкретизацію висновків та розроблення пропозицій щодо стратегій поведінки на біржовому ринку.

Якщо розглянути основні етапи проведення аналізу біржового ринку, то вони включають заходи

від збору аналітичних даних, використання фундаментального та технічного аналізу задля оцінки біржової кон'юнктури до прогнозування цінових трендів, розроблення торгових стратегій та контролю за їх результативністю (рис. 2) [1–3].

Основними способами проведення аналізу біржового ринку є [1–3]:

- стандартні (використання типових методів і комп'ютерних програм для проведення аналізу біржового ринку зі стандартною і прийнятою періодичністю для економічного аналізу);
- нестандартні (застосування для аналітичного дослідження нетипових прийомів і методів з індивідуальним характером, спеціальне програмне забезпечення, практичний досвід, інтуїція, психологія поведінки).

Необхідно зазначити, що аналіз біржового ринку використовує в своєму арсеналі поряд із загальноприйнятими методами специфічні, а саме фундаментальний і технічний аналіз. Класифікація аналізу біржового ринку наведена на прикладі його сегменту – біржового фондового ринку (рис. 3).

Фундаментальний аналіз виконується на основі дослідження поточних показників кон'юнктури біржового ринку (фундаментальних факторів), фундаментальних новин і надає можливість спрогнозувати майбутній рух біржових цін.

Технічний аналіз – це метод прогнозування біржової кон'юнктури, який ґрунтується на виявленні

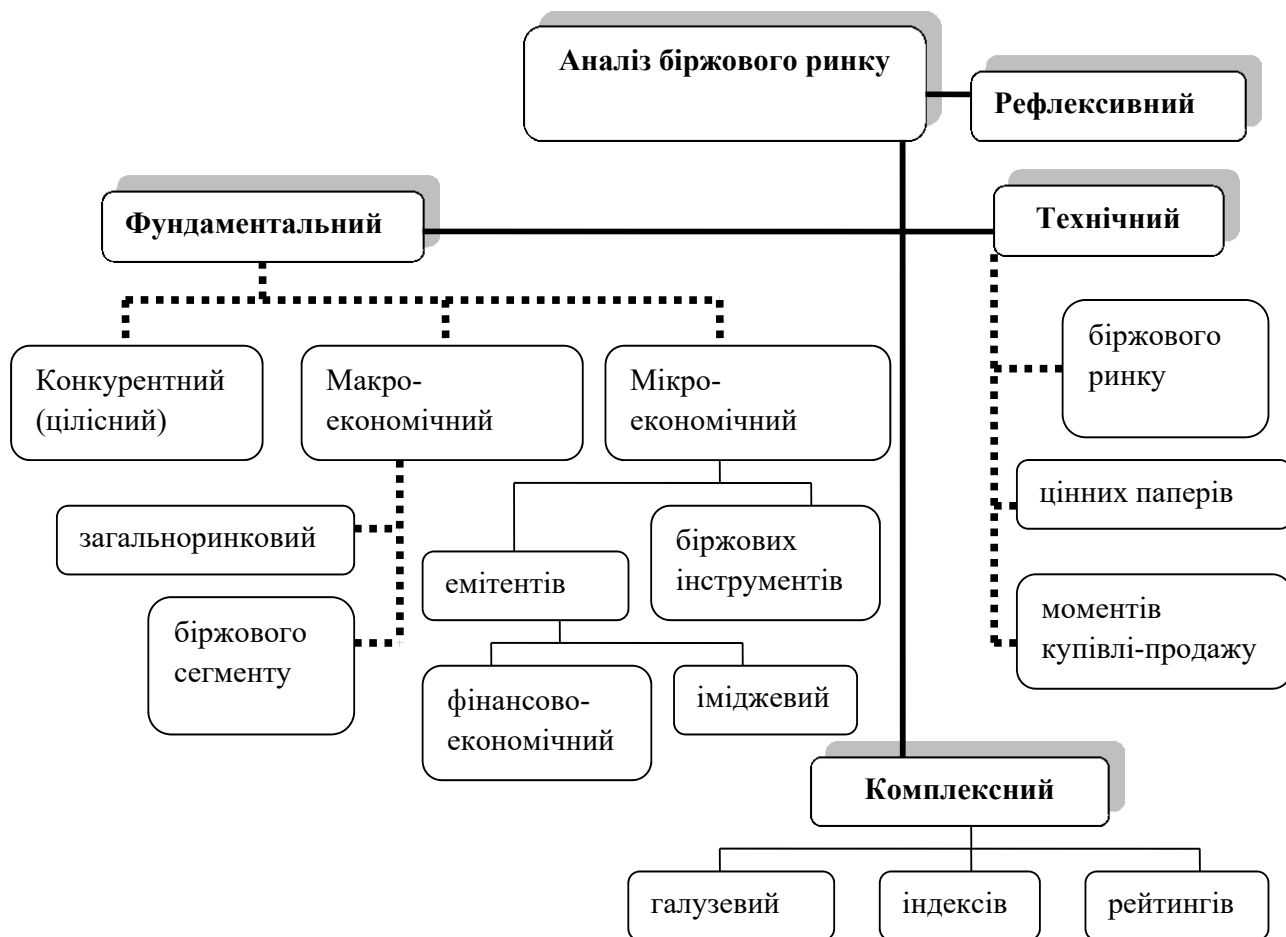

Рис. 3. Види аналізу біржового фондового ринку

Джерело: побудовано на основі [2–3]

закономірностей і циклічності біржових цін на основі їх історичних даних.

Фундаментальний аналіз має довгостроковий характер прогнозування, натомість технічний аналіз – короткостроковий.

Наявність двох різновидів аналізу на біржовому ринку забезпечило в світовій історії розвитку біржової діяльності дві науково-практичні течії – школу фундаменталістів та школу чартистів. Водночас більшість аналітиків на біржовому ринку намагаються поєднувати всі методи аналізу задля підвищення ефективності проведених досліджень і очікуваних результатів.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, глобалізація, а подекуди і деглобалізація, у сучасних умовах забезпечують розбалансування цінової кон'юнктури і викликають нестабільність та наростання фінансових ризиків у всіх сферах господарської діяльності суб'єктів ринку. Нові виклики на міжнародних ринках потребують постійного дослідження динаміки та прогнозування очікуваних сценаріїв для розроблення стратегій поведінки учасників ринку. За таких умов аналіз біржової кон'юнктури є необхідним елементом

будь-якого бізнесу. Крім того, його здійснення потребує встановлення періодичності для успішного виконання поставлених завдань. Адже динаміка біржових коливань спостерігається навіть на хвилинних графіках у мілісекундах.

Не менш важливу роль у проведенні аналізу біржового ринку має відігравати також використання сучасних прикладних програм для покращення якості проведених розрахунків та графічного відображення результатів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Основи економічного аналізу: навч.-метод. посібник / Микитюк В.М. та ін. Житомир : Рута, 2018. 440 с.
2. Солодкий М.О. Біржовий ринок : навчальний посібник. Київ : Аграрна освіта. 2010. 564 с.
3. Солодкий М.О. Біржовий товарний ринок: навч. посіб. Київ. ЦП «Компринт». 2015, 482 с
4. Солодкий М.О., Яворська В.О. Біржова торгівля товарними деривативами: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні: монографія. Київ : ЦП Компринт, 2015. С. 10–66.
5. Солодкий М.О., Гниляк В.О. Біржові товарні деривативи : теорія, методологія, практика. Київ : Аграр Медія Груп. 2013. 238 с.

6. Гниляк В.О. Методологічні аспекти формування поняття деривативу. *Агроінком*. 2006. № 1. С. 72–74.

REFERENCES:

1. Mykytiuk V.M. (2018) *Osnovy ekonomichnoho analizu* [Fundamentals of economic analysis]. Zhytomir: Ruta. (in Ukrainian)

2. Solodkyj M.O. (2010) *Birzhovyj rynek* [Exchange market]. Kyiv: Kyiv: Agroosvita. (in Ukrainian)

3. Solodkyj M.O. (2017) *Birzhovyj tovarnyj rynek* [Commodity exchange market]. Kyiv: Kompynt. (in Ukrainian)

4. Solodkyj M.O. and Javorsjka V.O. (2015). *Birzhova torghivlja tovarnymy deryvatyvamy: svitovyj dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini* [Commodity derivatives exchange trading: world experience and prospects of development in Ukraine]. Kyiv: Kompynt. (in Ukrainian)

5. Solodkyj M.O., Ghnyljak V.O. (2012) *Birzhovi tovarni deryvatyvy: teorija, metodologhija, praktyka* [Exchange-traded Commodity derivatives: theory, methodology, practice]. Kyiv: Aghrar Media Ghруп. (in Ukrainian)

6. Ghnyljak V.O. (2006) *Metodologhichni aspekty formuvannja ponjattja deryvatyvu* [Methodological aspects of the formation of the derivative concept]. *Aghroinkom*, no. 1, pp. 72–74.